Téma: **SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY - KULTÚRPOLITIKA**

Időszak: 2012. április

Dátum: 2012. április 16.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú szerződés teljesítésére készült

Tartalomjegyzék

Kultúrpolitika a kormányzati erőtérben 3
Kormányzati szerepvállalás a kultúrpolitikában 6
Intézményi struktúra.....9
Finanszírozás.....16
Konfliktusok 20
Kultúrpolitika, mint Budapest-politika és vidékpolitika 25
Nemzetközi kontextus.....26

Kultúrpolitika a kormányzati erőtérben

A kormányzat részéről a nyilvánosság számára elérhető átfogó cselekvési terv a kultúrpolitikai célkitűzésekre vonatkozóan nem készült, a stratégiai elképzelések azonban kiolvashatóak egy programadónak tekinthető beszédből, a miniszterelnök által 2009 szeptemberében a kötcsei Polgári Pikniken elmondott beszédből. A továbbiakban elemzésünk során ezt a beszédet tekintjük kiindulópontnak a kultúra szerepéről alkotott kormányzati elképzelésekkel kapcsolatban. A beszéd szerkesztett változatát a Nagyítás című lap vitaindítóként közzétette, ezzel kapcsolatban számos reflexió, kommentár született és jelent meg az említett lap hasábjain. Bár a beszédet Orbán Viktor ellenzéki szerepből megszólalva mondta el, a kultúra és a mindenkori kormányzat viszonyát kormányzásra készülő ellenzéki vezetőként hangsúlyosan a kormányzás logikája és megfontolásai felől igyekezett értelmezni.

A kormányzás egyik legfontosabb céljaként annak biztosítását jelöli ki, hogy Magyarország magyar ország maradjon, azaz megőrizze azt a kulturális minőséget, ami a magyarokat az összes többi nemzeti közösségtől megkülönbözteti. A kultúra és a kormányzás viszonyát vizsgálva kiemelt fontosságúnak tartja annak az elitnek szerepét, melynek a társadalom felé kötelessége a mintaadás, a kultúraalkotás, és ahonnan a kormányzást működtető politikusok impulzusokat várnak.

A politikai és a kulturális elit közötti kapcsolatot azonban nem tekinti egyirányúnak: a kormányzat egyrészt impulzusokat, mintaadást vár az kultúra alkotóitól, ugyanakkor a kultúraalkotó elit szellemi teljesítményének megítélését „az általa képviselt értékek nevében szerveződő politikai közösség” politikai teljesítményének megítélése fogja meghatározni. A beszélő szerint ugyanis Magyarországon nincs érvényben semmilyen más kiválasztási mechanizmus, értékelési rend a szellemi elit teljesítményének megítélésében: mivel nem rendelkezünk történetileg kialakult és mindenki által elfogadott értékelési kritériumokkal a múltból, a társadalom a szellemi élet képviselőinek megítélésében egyedül a politikai teljesítményre támaszkodhat. A kormányzó és a kultúraalkotó elit egymásrautaltsága többszörös: a kultúraalkotó elit kialakítja a minőségi életre vonatkozó mintákat és formálja azt a közgondolkodást, amiben a kormányzat megjelenik, a kormányzat pedig egyfelől megteremti az ehhez szükséges feltételeket, másrészt politikai teljesítménye által mintegy igazolja a szellemi elit pozícióját.

Mi következik a fentiekből a kultúrpolitika kormányzati erőtérben elfoglalt helyére, szerepére vonatkozóan? Amennyiben az erős, identitással rendelkező politikai közösséget tekintjük a jó kormányzás alapjának, a kultúrpolitika egyik feladata ennek a politikai közösségnek a megteremtése és fenntartása a mintaadás által. A kultúrpolitika erősen kapcsolódik a politika jelentésadási törekvéseihez is, ha a politikát, mint versengő valóságértelmezések világát

tekintjük. A beszéd megfontolásait komolyan véve láthatjuk, hogy a jelenlegi kulturális kormányzat nem a politikai szférától élesen elváló területként tekint a kultúrára, saját belső működési mechanizmusainak és logikájának tiszteletben tartása mellett a kultúra és a kormányzat viszonyában kölcsönhatásokat, interakciót tart kívánatosnak. Ezek szerint a szakpolitikai szempontok csak nehezen, vagy bizonyos esetekben egyáltalán nem választhatóak el a kormányzás logikájának szempontjaitól. Ez a kapcsolat ugyanakkor nem egyirányú, nem jelenti a kultúra kiszolgáltatottságát, egyoldalú függőségét a kormányzattól, sokkal inkább a politikai és a szellemi elit kölcsönös egymásrautaltságát, együttműködési kényszerét.

Az erős politikai közösséget, mint a jó kormányzás alapját, és magát a politikát, mint jelentésadási versenyt tekintve még világosabbá válik a kultúrpolitika stratégiai szerepe a kormányzati erőtérben. Ha a jó kormányzás alapja egy erős politikai közösség, a kultúra identitáskialakító és –formáló ereje alapvető fontosságú, hiszen az erős és egységes politikai közösség a közösen osztott identitás(ok)ból, értékekből születik. A politika valóságértelmező tulajdonságát, ilyen irányú törekvéseit szem előtt tartva szintén hangsúlyossá válik a kultúrpolitika szerepe a kormányzati erőtérben.

Mindezek ellenére a kultúrpolitika nem jelenik meg kiemelt, stratégiai jelentőségű területként a jelenlegi kormányzati struktúrában. Mi lehet ennek az oka? A kötcsei beszédben megtalálhatjuk a választ. A beszéd talán legtöbbet idézett és legvitatottabb állítása egy centrális politikai erőtér kialakulására utal. A korábbi politikai berendezkedéseket duálisnak, állandó értékviták által szétziláltnak írja le, és ezzel szemben jelöli ki kormányzati célként egy centrális politikai erőtér létrehozását és fenntartását. Ennek a centrális erőtérnek a kultúrpolitika felől nézve fontos jellemzője, hogy a centrális erőtér kialakításához az értékviták, szimbolikus kérdések rendezésének helyét nem a politikai erőtérben, hanem az eliten belül jelöli ki. A politikai erőtér középpontjába a nemzeti érdeket, közös ügyeink intézését és ennek mikéntjét állítja, a társadalmat megosztó értékviták helyét pedig az elit szűk köreihez utalja. Az elit részéről a kultúrateremtésen keresztül fennálló kötelezettségének teljesítése bizonyos létformák elkerülését kívánja meg, erre hozza példaként az önelégültség, az állandó támadás, a szorongás, a számonkéréstől való félelem, az önvédelmi reflexek és az önigazolási kényszer állapotát, mely létformák elkerüléséhez a kulturális kormányzatnak kell biztosítania a feltételeket. Egy centrális politikai erőtér kialakításában és fenntartásában érdekelt kormányzat a fenti szempontok figyelembevételével tehát a politikai erőtéren kívül, a szellemi-kulturális eliten belül jelöli ki az értékviták helyét, így teremtve meg a kormányozhatóság feltételét.

Kérdés azonban, hogy ez a szándék mennyiben valósult meg, mennyiben sikerült a nemzeti ügyek politikáját középpontba állítva a politikai téren kívül tartani az értékvitákat. Vizsgálatunk során további szempont lehet, hogy a kormányzás általános stratégiájában változás következett be: a jelentős átalakításokkal járó közel két éves kormányzás után 2012-

re a kormány konszolidációs politikát hirdetett meg. Érdemes megvizsgálni, mennyiben jelentett ez változást a kultúrpolitikai döntések irányvonalában, hogyan illeszkedik a kultúrpolitika a kormányzás átfogó stratégiájához. Vajon lehet-e helye értékvitáknak a konszolidáció, a berendezkedés politikájában? Ezekre a kérdésekre a konkrét kultúrpolitikai döntések és az ezek nyomán születő konfliktusok áttekintése nyomán kíséreljük meg megadni a választ, a problémaleltár felvázolása során mintegy példákkal illusztrálva a döntések mögött feltételezett kormányzati logika működését. Első kultúrpolitikai monitoring lévén nem szigorúan a vizsgált negyedéves időszak eseményeire támaszkodunk a problémaleltár összeállításakor. Megkerülhetetlennek látjuk az eseményeket kontextusba helyező előzmények ismertetését, melyek nélkül bizonyos esetekben szinte értelmezhetetlen, de legalábbis könnyen félreérthető egy adott döntés természete. A bemutatott események sorával hangsúlyozottan nem törekszünk a teljességre, a történések hiánytalan számbavételére, a felsorakoztatott példák kiválasztása azonban nem tekinthető önkényesnek, illusztratív funkciójukat a kormányzati logika fókuszba állítása és tiszteletben tartása magyarázza.

Kormányzati szerepvállalás a kultúrpolitikában

Az előzőekben a kormányzati víziót vázoló programadó beszéd nyomán megkíséreltük elhelyezni a kultúrpolitikát a kormányzati erőtérben, ha úgy tetszik pozícionálni a kultúrpolitikát a kormányzás felől nézve. Jelen fejezet a kormányzat kultúrpolitikában vállalt szerepét igyekszik leírni, a kormányzati szerepvállalást a kultúra felől nézve. A kormányzás természetéből következik, hogy az egyes szakterületek sajátos működési módját igyekszik a saját logikájához igazítani, az adott szakpolitikai kérdéseket egy egységes logika, a kormányzás logikája szerint újraírni, ami az adott szakterület felől nézve a szakpolitikai kérdésekbe való beavatkozásként értelmezhető. A kultúra logikája különbséget tesz szakmai és politikai érvek között, ugyanakkor ez a megkülönböztetés a kormányzás logikája felől értelmezhetetlen.

Ez az eltérő szemlélet feszültségekhez vezethet a központi kormányzat és az egyes szakterületek, társadalmi részérdekek képviselői között. A feszültségek megjelenésének meghatározott felületei vannak. Az egyik legkézenfekvőbb ilyen felület, ahol az eltérő logikából adódó feszültségek felszínre kerülnek a finanszírozás kérdése. A kormány az anyagi támogatás irányítása, elosztása, felügyelete által képes lehet előremozdítani kultúrpolitikai céljainak érvényesülését, kérdés ugyanakkor, hogy az anyagi támogatás áramlása mennyiben követi ezeket a célkitűzéseket, befolyásolják-e egyéb szempontok, esetleg egyéni érdekek. A finanszírozás útjait külön fejezetben követjük nyomon. A másik ilyen felület, ahol feszültségek felszínre kerülhetnek, a személyi kérdéseket érinti. A mindenkori kormányzat természetéből adódóan a társadalom minél több szférájában igyekszik a folytonosságot és stabilitást jelentő intézményi struktúrát a személyi döntéseken keresztül saját célkitűzéseinek megfelelően alakítani. Természetesen minden személyi döntésnek vannak szakmai szempontjai, melyeket a kormányzat szintén szem előtt tart, ugyanúgy, ahogy a szakma képviselőjének is vannak személyes érdekeltségei, melyek adott esetben megjelenhetnek bizonyos szakmai kérdésekről kialakított álláspontjában. A személyi kérdések azonban az intézményi struktúra kontextusában nyerik el végső jelentésüket, ennek áttekintése szintén egy külön fejezet tárgya.

A kormányzati szerepvállalásban a kormányzat kultúrához való viszonya a finanszírozási és a személyi kérdéseken túl is megjelenik. A korábbiakban vázolt kultúrpolitikai vízióból következik, hogy a kultúra képviselőinek a kormányzat elsősorban mintaadó, értékkijelölő szerepet szán, így a közösség igényeit kiszolgáló tömegkultúrával szemben inkább a magaskultúrára kíván hangsúlyt helyezni.

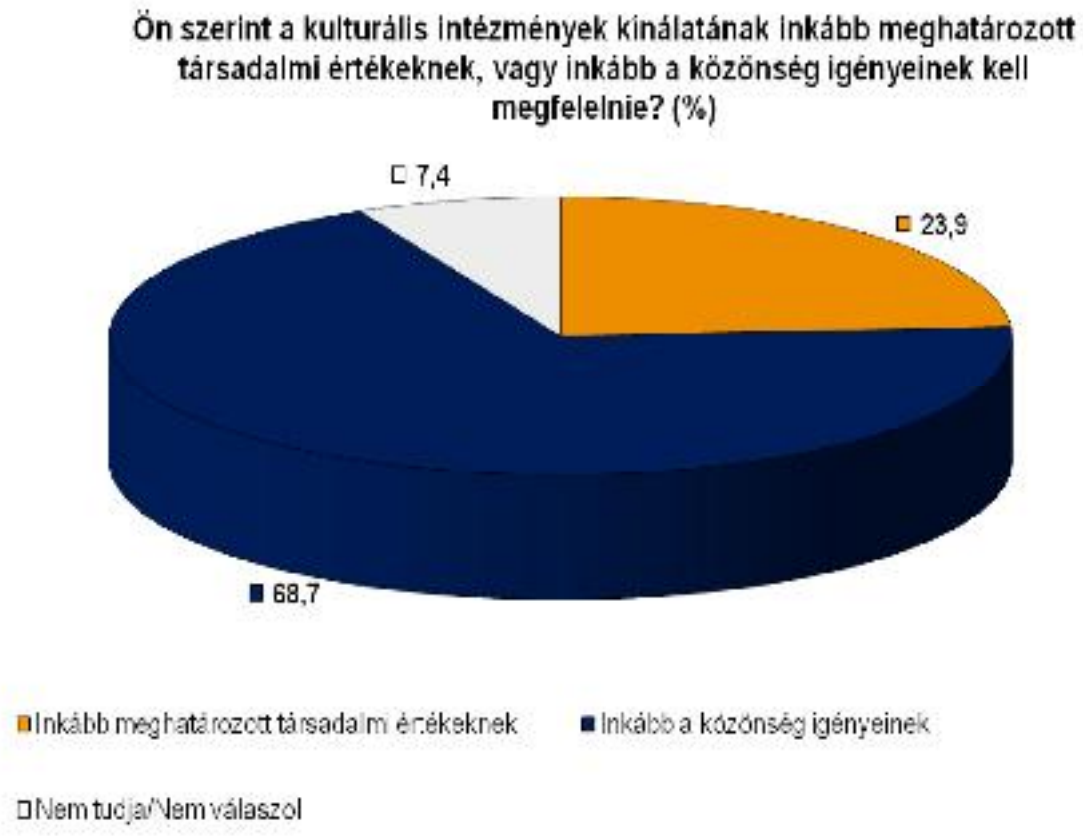

A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásának eredményei szerint az emberek kétharmada a kulturális intézmények feladatát inkább a közönség igényeinek kiszolgálásában látja, mint a meghatározott társadalmi értékeknek való megfelelésben. Érthető a kormányzati szerepfelfogás a kérdéssel kapcsolatban, hiszen –amennyiben egyáltalán lehetséges ilyen elkülönítés- a tömegkultúra ezek szerint inkább képes piaci alapú működésre, és a társadalom számára szintén fontos értékeket képviselő magaskultúra inkább szorul rá az állam támogatására, kormányzat által teremtett lehetőségekre. Források szempontjából a kultúra területének kifejezetten szüksége van az állam támogatására: az anyagi támogatás által az állam egyfelől kialakíthat olyan feltételeket, melyben a kultúraalkotó elit képes lehetőségeket teremteni magának, másrészt megteremtheti magukat a lehetőségeket.

A kultúrpolitikai erőtér vizsgálatában fontos figyelembe vennünk azt a körülményt is, hogy az egyes döntések a szellemi elit szűk körein túl könnyen hatással lehetnek a média által befolyásolt közvéleményre is. Ha komolyan vesszük azt a kormányzati célkitűzést, mely az értékvitákat a közvélemény horizontján és a politikai erőtéren kívül tartására irányul, fontos lehet megfigyelni, mennyire képes a kormányzat uralni a kultúrával kapcsolatos diskurzust. Az értékviták kontrollálásának igénye abból a szempontból is érthető, hogy az ilyen típusú

viták képesek tematizálni a közbeszédet, az egyes kérdések kapcsán felmerülő szakmai érveken jóval túlmutató, szimbolikus, politikai jellegű érveket is felszínre hozva. A kormányzati szerepvállalásnak tehát nem elhanyagolható része a kultúrpolitikai lépések magyarázata, kontextusba helyezése, a lépés értelmezésének, interpretációjának uralása. Erre annál is inkább szükség van, mivel a magyar társadalomban folyamatosan jelen van egyfajta politikaellenesség és szakmaiságra (vagy ennek látszatára) való igény. Így a politika felől a kultúra irányába érkező bármilyen befolyásolási, alakítási szándék könnyen tematizálható és többszörösen terhelt, más konfliktusok által átjárt, újraértelmezett problémává válhat.

Különleges metszéspontja a kultúra és a kormányzat viszonyának, amikor a kulturális életben az állam megrendelőként lép fel. Az állam a kultúrpolitikai térbe ennyire közvetlenül, direkt módon viszonylag ritkán lép be, ezért az ilyen irányú lépések külön súlyt kapnak. A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatására válaszolva a megkérdezettek közel fele inkább nem kívánatosnak tartja az állam megrendelőként való fellépését a kulturális életben, a megkérdezettek mintegy 40 százaléka ugyanakkor inkább kívánatosnak tartja. Úgy tűnik, önmagában az állam megrendelőként való fellépése a kultúra területén nem vált ki egyértelmű ellenállást a társadalomból, bár kétségtelenül megosztja a közvéleményt.

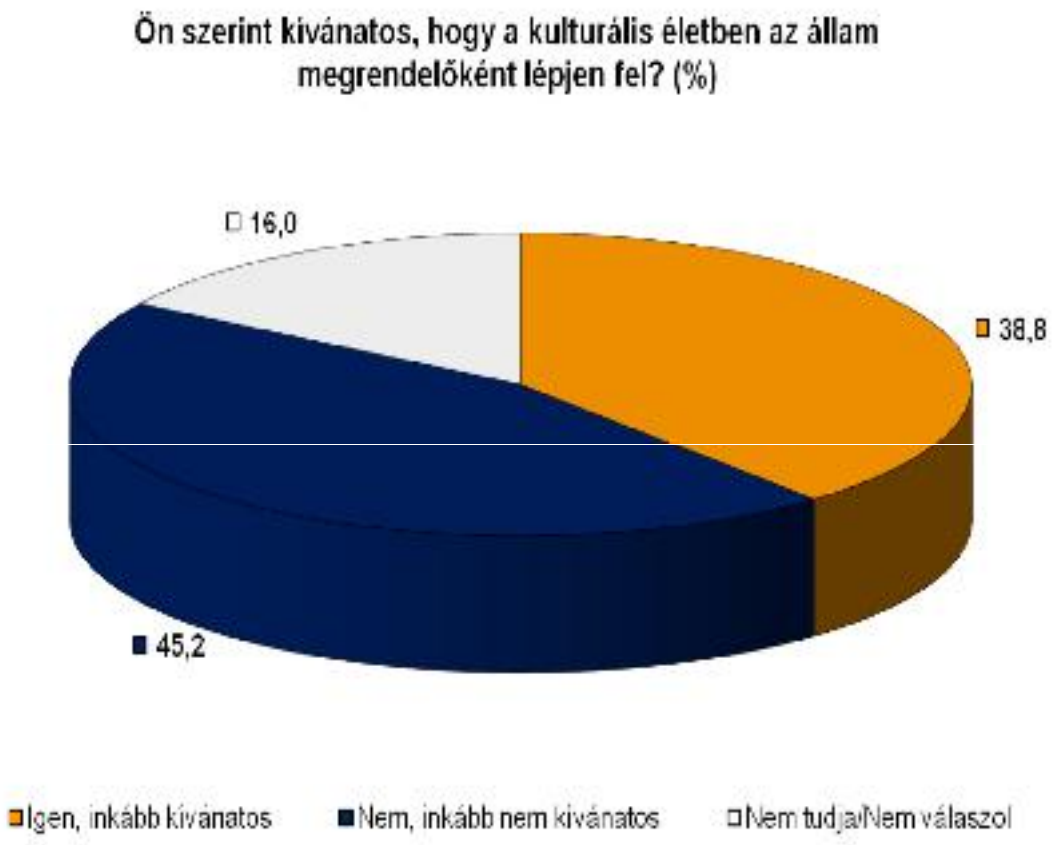

Az alaptörvény szövegét illusztrálandó festmények állami megrendelésének ténye mégis konfliktusfelületet nyitott meg és hosszabb ideig képes volt tematizálni a kultúrával kapcsolatos diskurzust. A jelenlegi kormányzat az ország megújítása kapcsán számos, érdeksérelemmel járó lépés megtételére kényszerült, a megújulás felé vezető út kulcsfontosságú állomása volt az alaptörvény megalkotása. Ennek az aktusnak a jelentőségét több gesztussal is igyekezett jelezni a kormányzat, ilyennek értékelhetjük többek között az Alaptörvény Asztalát, vagy az alaptörvényt illusztráló festménysorozatot, mely gesztusok egy része vitát és ellenállást váltott ki a társadalomból. Az alkotmányozás, mint politikai gesztus, úgy tűnik önmagában is kellő súllyal és méltósággal bír, ilyen szempontból talán nem volt feltétlenül szükséges ezt az aktust kísérő-kiegészítő intézkedések sorozatával még hangsúlyosabbá tenni. Az alaptörvény megalkotása önmagában valóban nem alakít ki élő kapcsolatot a normaszöveg és alanyai között, feltehetően ezt a kapcsolatot igyekezett kialakítani, erősíteni többek között az alaptörvény szövegét illusztráló, az állam által megrendelt festménysorozat. Tizenöt kortárs magyar festőművész Kerényi Imre miniszterelnöki megbízott felkérésére a magyar történelem elmúlt 150 évének kiemelkedő eseményeiről (a festmények címei: Trianon, Tanácsköztársaság, Nagy Imre újratemetése, Az új alkotmány születése, A dualizmus kora, Az első világháború, Horthy Miklós kora, Holokauszt, A második világháború, Rákosi Mátyás kora, Nemzeti Színház, Lovasroham, Forradalom és szabadságharc 1956, Kádár János kora, A vörösiszap) készített festményeket az alaptörvény díszkiadásához. Az adott történelmi események kiválasztása önmagában vitákra adhat okot, az elmúlt 150 év történelmének hangsúlyos pontjait elképzelhetetlen szubjektivitástól mentesen kijelölni. További konfliktusfelületet jelenthet a kiválasztott események interpretációja, az esemény értékeléséhez választott művészi nézőpont. Az elkészült művek művészi színvonalának értékelésében is lehetnek véleménykülönbségek, ennek a kérdésnek a megítélése azonban nem tárgya a kultúrpolitikai döntések vizsgálatának.

Intézményi struktúra

A kormányzati erőtér egészének rendezőelvei láthatólag a kultúrpolitikára is érvényesek. A kormányzati struktúrán belül a kultúrpolitika a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Kultúráért Felelős Államtitkárságához tartozik, felelősségi területei a közművelődés, a közgyűjtemények, a kulturális örökség és a művészetek (ezen belül a színház, a zene, a tánc, a képzőművészet, az iparművészet, a fotóművészet, a filmművészet, az irodalom és a könyvkiadás). A kultúrpolitikai erőtér egyáltalán nem tekinthető centrális szerkezetűnek, az Államtitkárság működése korántsem fedi le az egész erőteret, az egymást kiegészítő,

esetenként átfedő felelősségi területekkel bíró szereplők egyszerre vannak jelen. Ez a sokrétű, sok szereplővel működő struktúra az esetleg egymásnak ütköző érdekekből eredő látszólagos feszültségek mellett számos lehetőséget is rejthet magában: egy plurális, különböző nézőpontokat is integrálni képes és ezáltal gazdagodó kultúrpolitikai erőtér kialakulásának lehetőségét. Az egyes szereplők mozgástere, érdekérvényesítő képessége, felelősségi területei leginkább az intézményi struktúra áttekintésével ismerhetőek fel. Azon a tényen túl, hogy a kormányzat a kultúra felé irányuló erőforrásait, személyi-intézményi erőfeszítéseit nem központosítja, a szétcsoportosítás mikéntje is érdekes lehet. A kultúrpolitika területe a kormányzati struktúrában az öt különböző ágazatot összefogó csúcsminisztérium irányítása alá tartozik, ráadásul olyan ágazatokkal került egy igazgatási egység irányítása alá, melyek hagyományosan igen forrásigényes területek. A kultúra kormányzat felé való becsatornázottságát, érdekérvényesítő képességét a kialakított szerkezet nem segíti elő, a területet ezáltal folyamatos versenyre kényszerítve.

Az intézményi struktúrában a már említett Kultúráért Felelős Államtitkárság mellett meghatározó szereplő a terület finanszírozásában kiemelkedő szerepet játszó Nemzeti Kulturális Alap. Az Alap jelentőségére utalhat az a tény is, hogy elnöke egyben az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke. A Nemzeti Kulturális Alap működését részletesebben a finanszírozással foglalkozó fejezet tekinti át, az intézményi struktúra szempontjából érdekes lehet azonban a Nemzeti Kulturális Alap új kollégiumi rendszerének kialakítása. Az Alap végrehajtási rendeletét módosító 65/2011. NEFMI rendelet újraírta az Alap kollégiumi struktúráját, ennek értelmében a szervezet az eddig működő 17 helyett 9 állandó kollégiummal és 150 helyett 74 kurátorral működik. Ezzel a strukturális átalakítással a Nemzeti Kulturális Alap közleménye szerint a hatékonyabb működés és az interdiszciplinaritás irányába kíván teret nyitni. Figyelemre méltó az előzmények nélkülinek tekinthető Kulturális Fesztiválok Kollégiumának létrehozása, mely a korábbi struktúrában ebben a formában nem jelent meg (az előző kollégiumi struktúrában Kiemelt Kulturális Programok Szakmai Kollégiuma néven létezett állandó kollégium). A kollégiumi struktúra átalakításának irányát értékelhetjük az Alap megújulásra, alkalmazkodásra való képességeként, a kollégiumi struktúra valószínűleg így hívebben leköveti a kulturális élet aktuális berendezkedését és hangsúlyait.

Széttagolt, párhuzamosságokat hordozó strukturális viszonyok kialakulása figyelhető meg az akadémiai szférában is: az alaptörvény rögzíti a Magyar Művészeti Akadémia intézményét, mint köztestületet, nem szerepel ugyanakkor az alkotmányban a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia. A Széchenyi Irodalmi Akadémia 1992-ben jött létre a Magyar Tudományos Akadémia társult, de önálló alapszabállyal rendelkező intézményeként, a Magyar Művészeti Akadémia pedig néhány hónappal korábban alakult meg, alapítványi formában és állami támogatás nélkül működött. Korábban voltak kísérletek a két intézmény

egyesítésére, de ezek kudarcba fulladtak, ugyanakkor a két szervezet jelenleg is rendelkezik kettős tagokkal.

Az intézményi struktúrában bekövetkezett további jelentős változás volt az előző évek gyakorlatához képest a Magyar Nemzeti Filmalap létrehozása. A magyar filmipar kiemelt szerepét jelzi a Filmalap létrehozása mellett az is, hogy 2011 januárjától 2013 januárjáig kormánybiztost neveztek ki Andrew G. Vajna személyében, akit a magyar filmipar versenyképességét előmozdító intézkedéseket megalapozó stratégia kidolgozására kértek fel. A Magyar Nemzeti Filmalap pályázati alapon nyújt támogatást moziban bemutatásra kerülő egész estés játékfilmek, dokumentumfilmek és animációs filmek fejlesztéséhez, gyártás-előkészítéséhez, gyártásához és terjesztéséhez. A pályáztatás során a filmtámogatási pályázatok elbírálásáról a Filmszakmai Döntőbizottság hoz döntéseket, melynek tagjait a Filmalap vezérigazgatója kéri fel. Kormányhatározat született a Filmalap elődjének tekinthető Magyar Mozgókép Alapítvány megszüntetéséről. A korábbi filmfinanszírozó szerv működését a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal vizsgálta, és korábban felhalmozott közel tízmilliárd forintnyi tartozás mellett további 3,7 milliárd forint összegű tartozást állapított meg a kulturális tárca felé. Az MMKA tartozásainak konszolidálása a Filmalap feladata és jelenleg is zajlik. Megalakulásával a Filmalaphoz került a MAFILM, a MAFILM Audio, ezek ingatlanjai, a Magyar Filmlaboratórium, a MOKÉP és ingatlanvagyona, valamint a Nemzeti Filmarchívum filmjogai. A Filmalap létrehozása jelentősen átalakította a filmes finanszírozási rendszert, azonban az intézményi szerkezet változásait megfigyelve is megállapíthatjuk, hogy az új, központosítottabb szerkezetű, jelentős függetlenséggel bíró filmtámogatási rendszer a filmszakmán belül fellépő érdeksérelmek ellenére hozzájárulhat a magyar filmipar támogatási rendszerének hatékonyabb működéséhez. Az intézményi struktúra ilyen mértékű átalakítása mögött feltételezhetjük a kultúrpolitikai hangsúlyok kijelölésének szándékát. A magyar filmipar prioritásként való kezelése a kormányzat rugalmas, versenyképességet is szem előtt tartó, megújulásra kész hozzáállásáról tanúskodik, alkalmazkodva a minket körülvevő kulturális közeg, a technológiai feltételek folyamatos változásaihoz. A Filmalap működését azonban nem övezi feltétlen konszenzus a filmszakmán belül. Megosztja például a szakmát a Filmalap hangsúlyozottan forgatókönyvközpontú szemlélete, illetve hogy a 150 millió forint feletti támogatások esetében a Filmalapot megilleti a produkció végső vágás jóváhagyásának joga. Szembehelyezkedett a Filmalappal a Tarr Béla filmrendező által elnökölt Magyar Filmművészek Szövetsége. A szervezésükben megvalósuló 43. Magyar Filmszemle a Szövetség közleményében megfogalmazottak szerint „fapados" filmszemlének[1] tekinthető, mivel a szemle állami támogatás nélkül valósult meg. A kormánybiztos úgy nyilatkozott a hangsúlyozottan állami támogatás nélkül szervezett Filmszemléről, hogy a szervezők nem vették fel a Filmalappal a kapcsolatot, nem kértek támogatást, így nem merült fel, hogy a Filmalap részt vegyen benne.

[1] http://www.havasok.hu/cikk/ma-indul-fapados-filmszemle

A kulturális tárca hatásköréből kiemelt Filmalap helyzete, financiális viszonyai kivételesnek mondható a kultúrpolitikai tér egyéb területeihez viszonyítva. A számos nehézséggel küzdő közgyűjteményi és közművelődési struktúrában április elejére rendeződni látszik a megyei közművelődési és közgyűjteményi intézmények sokáig bizonytalan helyzete. A 2011. évi CLIV. törvény alapján a többi, korábban a megyei önkormányzatok által fenntartott intézménnyel együtt január 1-jével a megyei közművelődési és közgyűjteményi intézmények is állami tulajdonba és fenntartásba kerültek, a megyei intézményfenntartó központok megalakulásával a helyi kormányhivatalok irányítása alatt álltak, szakmai felügyeletük ugyanakkor változatlanul az erőforrás minisztérium feladatai közé tartozott. A tárca már benyújtott egy javaslatot a kormánynak a megyei közgyűjtemények felügyeletének a Nemzeti Erőforrás Minisztérium általi átvételéről, a kormányzat azonban visszaadta a javaslatot a tárcának továbbgondolásra. A minisztérium közleménye ismerteti az egyeztetések során kifejtett álláspontot, mely szerint „a felhalmozott igen nagymértékű adósság növekedésének megállítása és kezelése érdekében nem volt más lehetőség, mint valamennyi fenntartott intézményt egységesen kivenni a megyei önkormányzatok tulajdonosi, fenntartói és finanszírozási rendszeréből", ugyanakkor a tárca a Megyei Intézményfenntartó Központok és a minisztérium között kialakult kettős irányítási rendszert is csak átmeneti megoldásnak tekintette. A 1094 /2012.(IV.3.) kormányhatározat szerint a jelenleg állami tulajdonban és fenntartásban lévő megyei könyvtárak és megyei múzeumok június 30-val a megyei jogú városok fenntartásába kerülnek, a jelenlegi megyei múzeumi szervezet tagintézményeit pedig elsődlegesen a települési önkormányzatoknak kell majd fenntartaniuk. A kormány döntése értelmében rendeződött a megyei levéltári rendszer helyzete is. A korábban önkormányzati fenntartású 19 megyei levéltár január 1-jétől szintén az állami Megyei Intézményfenntartó központok irányítása alatt állt, május 1-jétől azonban a Nemzeti Erőforrás Minisztérium válik az intézményrendszer fenntartójává. Megszűnik ezáltal az eddig fennálló helyzet, melyben az intézményrendszer fenntartói jogai a közigazgatási tárcához, szakmai felügyeleti jogai pedig a kulturális tárcához tartoztak. A megyei levéltárak a Magyar Országos Levéltárból június 1-jéig létrejövő Magyar Nemzeti Levéltár szervezetébe integrálódnak majd. Az előzőekben leírt helyzet jól példázza, hogy az egyes társadalmi alrendszerek működése, átalakítása milyen mértékben befolyásolja a többi alrendszer működését. A közigazgatási rendszer újragondolásának következményei a kultúrpolitika fennhatósága alá tartozó területekre is kiterjedtek, a fenti esetben a több hónapos átmeneti állapot során nem volt szerencsés, hogy a fenntartói és a szakmai felügyeleti jogok két külön minisztériumhoz tartoztak. A fenti döntés nyomán változatlanul maradtak bizonytalanságok: az új önkormányzati törvény tervezete nem jelöli ki ellátandó feladatként múzeum fenntartását, kérdéses lehet azoknak a múzeumoknak a sorsa, melyeket a település nem képes fenntartásába venni.

A bizonyos esetekben fennmaradásukért küzdő vidéki közgyűjtemények helyzetével összevetve éles kontrasztot mutat a Budapest jövőjét meghatározó kulturális városrendezési és városfejlesztési koncepció, az Andrássy-negyed és ennek részeként egy új nemzeti közgyűjteményi épületegyüttes, a MúzeumLiget tervezete. Az elképzelés előzetes irányait és a múzeumnegyed megvalósítására tett javaslatot a kormány 2011 októberében jóváhagyta. A múzeumi negyed projektjének jelentőségét mutatja az is, hogy a kulturális tárca kezdeményezésére a kormány döntött arról is, hogy a koncepció kidolgozását, megvalósításának és építészeti tervpályázatának előkészítését kormánybiztos irányítsa dr. Baán László, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója személyében.. A tervezett múzeumi negyed több intézménynek is otthont adna, a projekt részletes kidolgozása jelenleg is zajlik. A negyed kialakításának részeként újraegyesítik a Magyar Nemzeti Galéria és a Szépművészeti Múzeum gyűjteményét, az így létrejövő új múzeum neve Új Képtár. A gyűjtemények tényleges összevonását megelőzi a szervezeti összevonás, mely február végére lett volna esedékes, ám a Galéria rendezetlen gazdasági helyzete miatt júliusra halasztották. Az összevonás előtti átvilágítás során fény derült ugyanis a Galéria több, mint 100 millió forint értékű adósságállományára, az intézmény gazdálkodását vizsgálja a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, a szervezeti összevonást így elhalasztották a bizonytalan gazdasági helyzet rendezéséig. A két intézmény egyesítését nem övezi feltétlen szakmai konszenzus, a kormánybiztos érvei szerint ugyanakkor az összevonás az alapításkori helyzet visszaállítását jelentené, továbbá a magyar művészet európai kontextusban való bemutatását is lehetővé tenné. Abban a tényben azonban minden érintett között megegyezés mutatkozik, hogy a jelenlegi, Várbeli épület korszerű múzeumi célokra alkalmatlan. Ezzel a Szépművészeti Múzeum 2012-es bővítése az eredetileg tervezett formában nem fog megvalósulni, az eredetileg erre szánt 3,7 milliárd forint értékű uniós támogatást teljes egészében a múzeumnegyed koncepciójának kidolgozására és a fejlesztés elindítására szánja a kormányzat. Az államtitkárság tájékoztatása szerint az új múzeumi negyedben elhelyezésre kerülő intézmények végleges körére tett javaslat benyújtási határideje 2012. június 30. , az ott jóváhagyott intézményekre vonatkozóan az építészeti tervpályázat elkészítésének határideje 2013. szeptember 30-a. Az Andrássy-negyed és ennek részeként a múzeumnegyed kialakításához kapcsolódik többek között a Néprajzi Múzeum épületének és a Vár-negyed egyes épületeinek további sorsa: a fejlesztések második hullámában a felszabadult múzeumépületekbe kormányzati intézmények költözhetnének, a Néprajzi Múzeum költözéséről jelenleg is zajlanak az egyeztetések. [2] A MúzeumLiget projektjének megvalósulása túlmutat a kormányzati cikluson, a kormánybiztos nyilatkozata szerint az új épületek elkészülése 2017-2018-ra várható.

[2] http://www.origo.hu/kultura/20120320-a-magyar-nemzeti-galeria-es-a-szepmuveszeti-muzeum-osszeolvadasanak-eselyei.html

Az államtitkárság egyik sikertörténetnek tekinthető a Kulturális GPS 2011. november 9-i bemutatása, mely fontos lépést jelent a nemzeti kulturális örökség digitalizációjában. Az okostelefonokra ingyenesen letölthető alkalmazás egy jelenleg 500 helyszínt tartalmazó kulturális kalauz, mely a tervek szerint a Kárpát-medence közel 15 ezer magyarlakta településének kulturális értékei közötti tájékozódást segítheti majd. A Kulturális GPS feladata lesz a jövőben, hogy felhívja a figyelmünket a "háttérben" rejlő kulturális értékekre, és teljes körű információt adjon a kulturális szolgáltató elérhetőségéről, a látogatás lehetséges időpontjairól, az akkor épp aktuális kiállítás vagy rendezvény kulturális tartalmáról szöveges és képi formában egyaránt. A Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA) által kifejlesztett alkalmazással a nemzeti kultúra elindult a folyamatosan megújuló digitális technológia világához való felzárkózás útján. „Az új művelődéspolitika lényege a nemzeti kulturális örökség közbirtokba adása” mondta a Magyar Nemzeti Digitális Archívum konferenciáján Szőcs Géza. A MaNDA közleménye szerint a bemutatott új technológia egyrészt megsokszorozza a kulturális információs vérkeringésbe bekapcsolódó állampolgárok számát, másfelől a többnyelvű alkalmazásoknak köszönhetően megnyitja Európa és a világ előtt a magyar nemzeti kultúra kapuit. Mindeközben a MaNDA koordinációja mellett zajlik a nemzeti kultúra értékeinek, a közgyűjteményekben, egyházi- és magángyűjteményekben található kultúrkincs, valamint a keletkező alkotások digitalizálása és archívumba illesztése. A MaNDA feladata ezenkívül a határon túli magyar vonatkozású digitális gyűjtemények kétoldalú megállapodással való integrálása, és az egyéb magyar vonatkozású alkotások beillesztése. A magyar kultúra napján a kultúráért felelős helyettes államtitkár a Párbeszéd a magyar közművelődésért címmel rendezett rendezvényen bemutatta a MaNDA TV-t, elindult az online, kétnaponta jelentkező kulturális híradó adása is. Összességében elmondhatjuk, hogy a kulturális örökség digitalizálása és az ehhez kapcsolódó projektek innovatív megközelítésük révén egyszerre képesek megfelelni a modern technológia által uralt világunk követelményeinek, szerepet vállalni a kultúra közvetítésében, vonzóvá tételében és megőrzendő, a nemzeti identitás részét képező értékeket felmutatni. A Kulturális GPS bemutatása és a MaNDA működése az államtitkárság kormányzati struktúrában elfoglalt helyét és forrásokhoz való hozzáférését figyelembe véve valóban sikertörténetnek tekinthető.

Az intézményi struktúra szempontjából sajátos helyzet fennállását vehetjük észre a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium háttérintézményeinek áttekintésével. A minisztérium háttérintézményeként működik és Kormányzati Kommunikációért Felelős Államtitkárságának gazdasági felügyelete alatt áll a Design Terminál Nonprofit Kft., a Hungarofest Nonprofit Kft. és a Millenáris Nonprofit Kft. Mindhárom szervezet szerepet játszik a magyar kulturális tér alakításában, ez a fajta szerepvállalás explicit módon is megjelenik például a Hungarofest Kft. honlapján elérhető bemutatkozó szövegben, mely az állami háttérintézmény főbb tevékenységi köreként a hazai programszervezés, nemzeti

ünnepek és állami megemlékezések lebonyolítása mellett a kulturális marketing és a kulturális stratégia területét jelöli ki. Az intézmény szervezte az Európai Unió Tanácsának magyar elnökségéhez kapcsolódó kulturális programokat, részt vett a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa program rendezvényeinek szervezésében, valamint a 2011-es Liszt-év programsorozatának lebonyolításában. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium felkérésére a Design Terminál idén is kiírta a Gombold újra 2.0 Divat a Magyar nevű öltözéktervezési pályázatot. A pályázóktól a tradicionális magyar öltözék- és divattörténeti értékek és hagyományok modern szemléletű feldolgozását várják, a nyertes munkákat pedig bemutatják a Millenárison megrendezésre kerülő divatbemutatón. A Millenáris, mint szolgáltató és befogadó kulturális központ és többfunkciós közösségi tér, szintén a magyar kulturális élet egyik fontos színtere. A fent említett projektek mindegyike jelentős médiajelenlétet mondhat magáénak, továbbá a magyar társadalom megszólítása mellett nemzetközi színtereken való megjelenést is jelentett például a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa program vagy a 2011-es Liszt Ferenc emlékév. Láthatjuk, hogy mindhárom szervezet, a Hungarofest, a Design Terminál és a Millenáris is a kulturális tér modern, innovatív pontjait jelentik, és bár a minisztériumi struktúra felől nézve nem tartoznak a szoros értelembe vett kulturális kormányzat közvetlen irányítása alá, említésüktől nem tekinthetünk el a kulturális tér intézményi szerkezetének feltérképezésekor

Finanszírozás

A 2012. évi költségvetést áttekintve láthatjuk, hogy a kulturális államtitkárság feladatainak ellátásához biztosított összeg nem éri el a 30 milliárd forintot, mely a 2011. évi költségvetés által biztosított 39 milliárd forinthoz képest jelentős forráselvonásnak tekinthető. A közgyűjteményi rendszer mintegy 8 milliárd forint támogatást kaphat, ami a 2011-es, 10,6 milliárd forintnyi támogatáshoz képest jelentős csökkenést mutat. A művészeti intézmények 4,4 milliárdos támogatásban részesülhetnek, 2011-ben 6,2 milliárdot irányzott elő erre a célra a költségvetés. A közgyűjteményi és művelődési intézmények így 2012-ben 20 százalékkal kisebb bértömeggel gazdálkodhatnak, ami hasonló arányú létszámcsökkentést eredményezett a területen. A minisztérium levélben tájékoztatta az intézményvezetőket a NEFMI háttérintézményeinek létszám-előirányzatainak csökkenéséről, létszámcsökkentésre felszólítva, a lépés ellen a Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete nyílt levélben tiltakozott.

A kulturális tárca finanszírozási feladatai közé tartozik nemcsak a minisztérium által fenntartott kulturális intézmények működőképességének biztosítása és a jogszabályokban előírt kötelezettségek teljesítése, hanem az új jogszabályokból, illetve meglévőek módosításából adódó feladatok ellátása is, mint a pénzügyi fedezet biztosítása az előadó-művészeti törvény módosításából adódó többletfeladatok ellátására. A 2012. évi költségvetésben szerepelnek kiemelt programok: ilyen a Mátyás templom rekonstrukciós munkáinak elvégzése, a Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA) program végrehajtása és a Finnugor Népek Világkongresszusának megrendezése. A költségvetés szöveges indoklása külön kiemeli azt is, hogy a tervezésekor a Nemzeti Kulturális Alap tevékenységi körét, pályázati lehetőségeit és az ahhoz kapcsolódó finanszírozás rendszerét figyelembe vették az esetleges párhuzamosságok elkerülése végett. [3]

Ez a megjegyzés is rámutat arra, hogy a kultúrpolitika területén olyan finanszírozási struktúra alakult ki, melyben kiemelkedő szerepet játszik a Nemzeti Kulturális Alap (NKA). Az NKA elkülönített állami pénzalapként jelentős költségvetési függetlenséggel bír, létrehozásakor az a szándék nyilvánult meg, hogy a kultúratámogatás ezen területe kevésbé legyen kitéve a költségvetési viták során az egyes nyomásgyakorló csoportoknak. Az NKA jelentőségét viszonylagos függetlensége mellett az is mutatja, hogy miközben számos más költségvetési területre, köztük a kultúráért felelős államtitkárság részére is kevesebb pénzt szán a kormányzat, az Alap a 2011. évi 8,69 milliárd forint helyett 2012-ben 10,12 milliárd forintból gazdálkodhat. Az NKA fő bevételi forrása 2010. január 1-étől a korábbi kulturális járulék helyett az ötöslottó szerencsejáték játékadójának 90 százaléka. Az Országgyűlés azonban a 2011. évi CLX. törvény elfogadásával módosította a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi

[3] http://www.regulytarsasag.hu/a-tarsasagrol-2/a-reguly-tarsasag-rovid-tortenete/

XXIII. törvényt, ezáltal bővült az Alap bevételi forrásainak köre: az NKA bevételét képezi a pornográf termékekre és szolgáltatásokra kivetett kulturális adó teljes összege illetve a szerzői jogról szóló törvény módosításával a közös jogkezelő szervezetektől származó befizetések is. Megkönnyítette az Országgyűlés az NKA részére történő közhasznú adományozás lehetőségét is: azoknak társasági adót fizetőknek, akik a Nemzeti Kulturális Alapnak adnak támogatást, a támogatás 50 százaléka csökkenti az adózás előtti eredményüket. Az Alap pályázati támogatási célú pénzeszközeinek 75 százaléka a kollégiumi struktúrán keresztül nyilvános pályáztatás útján kerül elosztásra, 25 százaléka pedig a miniszteri kerethez tartozik. 2011 során a kormányzat két lépésben, először egymilliárd, majd további 605 millió forintot zárolt a NKA költségvetéséből. Ennek kapcsán 2012. január 6-i sajtótájékoztatóján L. Simon László, az NKA elnöke beszámolt arról a törvényi garanciáról, miszerint a Nemzeti Kulturális Alaptól nem lehet maradványforrásokat elvonni.

A finanszírozási rendszerben változást hozhat az előadó-művészeti törvény korábban említett módosítása, mely érinti többek között a szervezetek nyilvántartását és a nyilvántartáson alapuló állami támogatás rendszerét. A nyilvántartás megkülönböztet művészeti tevékenységének jellege szerint színházat, zenekart, énekkart, balett-együttest és táncegyüttest, és amennyiben értelmezhető a szervezet esetében, művészeti tevékenységének sajátos jellege szerinti típusmegjelöléseket is alkalmaz: többtagozatos színház, bábszínház, gyermek- és ifjúsági színház, kamarazenekar, kamara-szimfonikus zenekar, szimfonikus zenekar, népi koncertzenekar, big band. Működésük szerint megkülönbözteti a független színházakat, a produkciós színházakat és a befogadó színházakat, valamint a szabadtéri színházakat és a nemzeti etnikai és kisebbségi színházakat. A módosítás korábbi hat helyett három nyilvántartási-támogatási kategóriát vezetett be: a nemzeti, a kiemelt és a pályázati kategóriát, melyek közül az első két kategória kaphat normatív támogatást, pályázati kategóriába besorolt szervezetek csak pályázati támogatásban részesülhetnek.

A filmszakma finanszírozása az eddig leírt struktúrán kívül, a kultúra más területeitől némileg eltérően, új formában történik. A Magyar Mozgókép Közalapítvány megszüntetésével a korábbi évekkel ellentétben 2012. évtől filmszakmai célokra nem a Magyar Mozgókép Közalapítvány és a Nemzeti Kulturális Alap Mozgókép Szakmai Kollégiuma nyújt állami támogatást. A Magyar Mozgókép Közalapítvány megszüntetéséről szóló kormányhatározat, valamint a magyar filmszakmai támogatási rendszerrel kapcsolatos egyes feladatok megosztásáról szóló kormányhatározat alapján ugyanis a Magyar Mozgókép Közalapítvány jogutód nélküli megszűnését követően a Magyar Mozgókép Közalapítvány feladatai az állami tulajdonban álló Magyar Nemzeti Filmalap, valamint a Nemzeti Erőforrás Minisztérium írásban rögzített és a Kormány által jóváhagyott megállapodása alapján kerülnek ellátásra, megosztva a Filmalap és a minisztérium között. A minisztérium elsősorban a filmszakma alulreprezentált és alulfinanszírozott ágazatainak életben tartásához, így többek között a

nem piacorientált művészfilmek támogatásához, az artmozi-hálózat fejlesztéséhez, filmszakmai rendezvényekhez járul majd hozzá, továbbá folyósítja a Mozgókép Mestere Díjjal járó juttatásokat. A mozgóképről szóló törvény módosítása a Mozgókép Mestere Díj helyett a Nemzet Filmművésze címet hozza létre. A minisztérium idén 300 millió forintból, a Filmalap pedig 1,5 milliárd forintból gazdálkodhat. A mozgóképről szóló törvény módosítása értelmében a Filmalap állandó forrását a hatoslottó játékadójának 80 százaléka jelenti.

Fontosnak tartjuk a területen jelentkező finanszírozási nehézségek felszínre törésének áttekintését is. Az ilyen nehézségek kiütközésének eseti példáját látjuk többek között a Budapesti Kamaraszínház, egyes budapesti zenekarok, és az artmozi-hálózat kapcsán.

A Budapesti Kamaraszínházat működtető gazdasági társaság ugyanis finanszírozási nehézségeknek köszönhetően megszűnik. A százszázalékos állami tulajdonban levő színházat közhasznúsági szerződés keretében a Nemzeti Erőforrás Minisztérium tartotta fenn, mely szerződést a tárca tavaly év végi hatállyal felmondott. A minisztérium az aktuális évad befejezésére 147 millió forint támogatást biztosít, a színház tevékenysége azonban a NEFMI támogatása nélkül nem tartható fenn, működése az elmúlt évben a minisztériumi támogatás ellenére is veszteséges volt. A színház átvételéről folytatott tárgyalások a fővárossal mostanáig nem vezettek eredményre, így az MNV Zrt. Igazgatósága az állami vagyon védelme érdekében a társaság végelszámolási eljárással történő, jogutód nélküli megszüntetése mellett döntött. A Kamaraszínházat működtető gazdasági társaság irányítását az MNV Zrt. által megbízott végelszámoló veszi át a további veszteségek kialakulásának megakadályozása érdekében.

Rendkívüli támogatásban részesült kilenc komolyzenei egyesület, a közel 1,4 milliárd forintnyi összeget a Nemzeti Erőforrás Minisztérium csoportosította át. Az összeg nagy részét három zenekar között osztották fel: a Budapesti Fesztiválzenekar 500 millió, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar 300 millió, a Concerto Budapest pedig 480 millió - ebből tartozásállománya rendezésére 180, működéséhez pedig 300 millió - forintos támogatásban részesül. A Budapesti Fesztiválzenekartól 2011 elején az előző évi támogatásösszegéhez képest a minisztériumtól 100 millió forinttal, a fővárostól pedig 75 millió forinttal kevesebb támogatást kapott. A világhírű zenekar költségvetése ismét veszélybe került, amikor január közepén bizonytalanná vált az együttes fővárosi támogatása, a minisztérium rendkívüli támogatása hozzájárul az együttes folyamatos és zavartalan működéséhez. [4]

Sürgősségi alapot hozott létre az artmozik támogatására a Magyar Nemzeti Filmalap. 2010-ig évi 230 milliót adott normatív támogatásként az artmoziknak a filmfinanszírozást végző Mozgókép Közalapítvány (MMKA), megszűnésével azonban bizonytalanná vált az artmozik és az artfilmek forgalmazásának támogatása. A Filmalap által létrehozott sürgősségi alap 150 millió forintot biztosít a kritikus helyzetben lévő artmozik és forgalmazók átmeneti

[4] http://fidelio.hu/klasszikus/hirek/elosztottak_az_14_milliardot_a_zenekarok_kozott

megsegítésére. A kulturális tárca és a Filmalap között egyeztetés zajlik, a tárca a Nemzeti Kulturális Alappal is felveszi a kapcsolatot a támogatások ügyében. Az artmozik által kidolgozott mentőtervet, mely a mozijegybevételek megadóztatásából, 3 százalékos járulék kivetésével támogatná a művészfilmeket, a kezdeti támogatás után a zárószavazáskor elvetette az országgyűlés.

Financiális nehézségekkel küzd az a Magyar Állami Operaház. A bérkeret 20 százalékos csökkenése az Operaház esetében is leépítést eredményezett, mintegy 180 alkalmazottól kellett megválnia az intézménynek. Felháborodást váltott ki a magánénekesek közalkalmazotti státuszának megszüntetése. A Magyar Operaénekesek Egyesülete demonstrációt tartott, melynek során felhívta rá a figyelmet, hogy az Operaház központi költségvetési támogatása éppen akkora összeggel csökken, amekkorát a kormányhatározat az Erkel Színház felújítására előirányoz. Ókovács Szilveszter, a Magyar Állami Operaház irányításáért felelős kormánybiztos hatáskörébe tartozik az Erkel Színház felújításának koordinálása is. A kormány 2011. novemberi határozata értelmében a színház "előadás tartására alkalmas állapotra történő felújítását meg kell kezdeni", és az ehhez szükséges 1,7 milliárd forintos forrást a 2012. évi költségvetési törvényjavaslatban kell biztosítani. A kormányhatározat értelmében 2011-ben 100 millió forintot kellett átcsoportosítani az Erkel Ferenc Színház rekonstrukciójához a Nemzeti Erőforrás Minisztérium költségvetési fejezetéből. 2012 márciusában a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások közé sorolta a kormány a budapesti Erkel Színház "előadás tartására alkalmas állapotra történő" felújítását, az épület rekonstrukciójával összefüggő közigazgatási hatósági ügyeket.

Kiemelt költségvetési tétel ugyanakkor a Finnugor Világkongresszus megszervezésének támogatása. A költségvetés szöveges fejezeti indoklása szerint kulturális diplomáciánk egyik legfontosabb feladata lesz 2012-ben a Finnugor Népek VI. Világkongresszusának szeptember 9-11. közötti megrendezése Siófokon. A finnugor ügyek a kultúráért felelős tárca vezetőjének hatáskörébe tartoznak, ezért a szervezet pénzügyi támogatását a tárca fontos feladataként jelöli ki, a Világkongresszus szervezésére 150 millió forintot különített el.

Konfliktusok

Ahogy azt korábban is jeleztük, a kultúrpolitika területén jelentkező konfliktusoknak meghatározott felületei vannak: a legfontosabb ilyen felületeket a személyi és a finanszírozási kérdések jelentik. A személyi döntésekből eredő feszültségek a közelmúltban is többször uralták a kultúrpolitikai erőteret, ezért a következőkben kísérletet teszünk az ilyen jellegű konfliktusok kialakulásának és lehetséges megoldásainak áttekintésére. Bemutatunk három, különböző kontextusú és következményű személyi döntést: a Magyar Állami Operaház vezetőjének kinevezése körül kialakult konfliktust, a nemzetközi médiában is komoly visszhangot kiváltó, az Új Színház igazgatójának kinevezését övező feszültségeket, valamint a Trafó vezetésének máig megoldatlan problémáját.

A Magyar Állami Operaház vezetése körül kialakult konfliktus lényegében Horváth Ádám miniszteri biztos főigazgatóvá való miniszteri kinevezésével indult, rövid időn belül többen váltották egymást az intézmény vezetői posztján, végül Ókovács Szilveszter kormánybiztos miniszterelnöki kinevezésével zárult. Horváth Ádámot, aki miniszteri biztosként az Operaház működését vizsgáló átvilágító bizottságot vezette, 2011. június 1-jén nevezte ki főigazgatóvá Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter. Ugyanakkor aznap este a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) azt közölte, hogy a miniszter annak ellenére nevezte ki Horváth Ádámot, hogy a kormány keddi ülésén Orbán Viktor miniszterelnök azt kérte, a kormány soron következő üléséig ne hozzon döntést a főigazgatói pályázatról, így a főigazgató személyéről csak később lesz döntés, és a minisztérium vizsgálja a döntéshozatali eljárást. Ezek után Horváth Ádám benyújtotta lemondását és a ház ügyvezető igazgatóját, Mozsár Istvánt kérte föl a miniszter a megbízott főigazgatói tisztségre. Mozsár István augusztus 8-án nyújtotta be lemondását, melynek elfogadásával egyidejűleg a miniszter felkérte az Operaház vezetésére Kovács Jánost, az operaház első karmesterét. Majd augusztus 22-i hatállyal Orbán Viktor miniszterelnök Ókovács Szilveszter operaénekest, a Duna Televízió vezérigazgatóját kinevezte a Magyar Állami Operaház kormánybiztosának. A kormánybiztos tevékenységét a miniszterelnök irányítja, feladata ellátásáért a miniszterelnöknek felelős, a főigazgatói jogkör gyakorlása mellett a kormánybiztos feladatai közé tartozik többek között az Erkel Színház rekonstrukciós munkálatainak felügyelete. Bár az intézmény vezetése körüli feszültség ezzel a döntéssel megszűnt, működése továbbra sem konfliktusmentes, sok más intézményhez hasonlóan anyagi nehézségekkel terhelt. [5]

Az Új Színház igazgatójának kinevezése körül kialakult polémia hosszú időn keresztül uralta a sajtót, és nemzetközi visszhangot kiváltó üggyé dagadt. Az Új Színház vezetésére pályázók meghallgatása után az illetékes szakmai bizottság a színházat addig igazgató Márta István kinevezését támogatta, Tarlós István főpolgármester azonban a pályázatát Csurka Istvánnal

[5] http://hvg.hu/kultura/20120329_kirugtak_tokody_ilonat

benyújtó Dörner Györgyöt nevezte ki.[6] A kinevezés óriási felzúdulást váltott ki, rengetegen álltak ki az újonnan megválasztott igazgatóval és az általa meghirdetett programmal szemben, tüntetés szerveződött az ügy köré, számos művész és közéleti szereplő megszólalt a kérdésben, a rengeteg tiltakozó gesztus számbavételétől azonban eltekintünk. Az ügy azonban elérte a nemzetközi közvélemény ingerküszöbét is: számos angol művész a The Guardian című lapban közzétett nyílt levélben tiltakozott a kinevezés ellen, Christoph von Dohnányi karmester a kinevezésre reagálva lemondta tervezett budapesti fellépését, tiltakozását fejezte ki a Német Színművészeti Akadémia, megszólalt a benyújtott pályázatban meghívott rendezőként megjelölt Jiri Menzel is, hogy csak néhány példát említsünk. A színház új vezetése körüli feszültség a mai napig nem oldódott fel, fontos látnunk azonban, hogy a felvonultatott érvek és ellenérvek más, hasonló konfliktusokkal ellentétben vállaltan és nyíltan kimondva elsősorban politikai és nem szakmai jellegűek. Megállapíthatjuk, hogy egy színházigazgató kinevezése, ami természetét tekintve alapvetően egy szakmai kérdés, rövid idő leforgása alatt politikai küzdelmek eszközévé vált. A kinevezéssel szemben felvonultatott legfontosabb érv a kinevezés politikai jellege, politikai szándékok által való befolyásoltsága, ugyanakkor a kinevezést ellenzők érvei is politikai természetű érvek, elsősorban nem szakmai szempontok szerint kritizálják a megszületett döntést. Ha komolyan vesszük azt a szellemi elit oldaláról oly gyakran jelentkező igényt, hogy a művészet a politikától tökéletesen függetlenül, mintegy hermetikusan elzárva működhessen, tanulságos összevetni ezzel az igénnyel a kulturálisszellemi elit reakcióinak természetét az Új Színház ügyében.

A személyi kérdések kapcsán születő konfliktusok természetének más aspektusaira világít rá a Trafó Kortárs Művészetek Háza igazgatójának kinevezése. Az ügyvezető igazgatói posztra pályázatot írtak ki, melyet az intézményt 13 éve vezető Szabó György ellenében Bozsik Yvette nyert. A kinevezésről a főpolgármester a kijelölt szakmai bizottság véleményének és többségi szavazatának figyelembevételével, azzal összhangban döntött. A Trafó korábbi működési kereteit megtartani kívánó művészek és véleményformálók két konferenciát szerveztek és Trafó-Hálózatba kötve címmel blogot indítottak a vezetőváltás ellen érvelve, a konferenciára meghívott Bozsik Yvette és a szervezők között pedig nyilvános levélváltás alakult ki. Az ügy előzményei közül fontosnak tartjuk megemlíteni a kultúráért felelős államtitkár sajtóvisszhangot kiváltó kijelentését, 2011 márciusában egy parlamenti kérdésre adott válaszát, melyben utalt Bozsik Yvette lehetséges jövőbeli szerepvállalására a Trafó vezetésében. A Bozsik Yvette-t ért támadások, az őt bíráló érvek elsősorban szakmai jellegűek, az általa benyújtott pályázatra és a Trafó vezetésére vonatkozó szakmai koncepciójára irányultak, mégis úgy látjuk, a szakmai érvek felszíne mögött politikai természetű motivációk is felfedezhetőek. Bozsik Yvette az őt ért támadásokra, azok személyes színezetére és méltatlan voltára hivatkozva visszalépett a július 1-jétől esedékes

[6] http://www.blikk.hu/blikk_sztarvilag/eperjes-otthagyja-az-uj-szinhazat-2083575

kinevezéstől, levélben nyújtotta be lemondását a főpolgármesternek, így a Trafó vezetésének kérdése változatlanul megoldásra vár. [7]

A fent bemutatott konfliktusok mindegyike egy személyi döntés nyomán alakult ki, azonban eltérő kontextusú és kimenetű ügyekről beszélhetünk. Az Operaház vezetésének kérdése viszonylag gyorsan és megnyugtatóan rendeződött, miután az alapvetően miniszteri hatáskörbe tartozó kérdés megoldásában a kormányzati hierarchia legmagasabb szintjéről érkezett akarat nyilvánult meg és a probléma rendezését a kormánybiztos kinevezésével gyakorlatilag magához vonta a miniszterelnök. Az Új Színház esetében a konfliktus változatlanul élő, a kormány az ügyben lényegében nem szólalt meg, a főpolgármester azonban a felé irányuló nyomás ellenében a feszültséget fenntartva kiállt korábbi döntése mellett. Fontosnak látjuk megjegyezni azt is, hogy az új vezetés március közepén kezdte meg munkáját, és a döntést övező feszültség, bár változatlanul fennáll, sokat vesztett intenzitásából. Tehát a konfliktus eszkalálódása és intenzív médiajelenléte arra az időszakra tehető, amikor a színház jelenlegi vezetése még meg se kezdte munkáját. A Trafó körüli konfliktus az előzőekben leírtaknak mintha tükörképét mutatná: a döntéssel szemben felsorakoztatott érvek többségükben szakmai jellegűek, bár természetesen nem mentesek politikai motívumoktól, a támadások kereszttüzében álló művész szakmai beágyazottsága és elismertsége vitathatatlan, aki azonban talán éppen az előbb említettekkel összefüggésben, engedett a rá irányuló nyomásnak és kilépett a konfliktusból. A Trafó esetében nemcsak a majdani vezetés, hanem az intézmény fenntartása felől is bizonytalansággal találkozhatunk, a főváros és a minisztérium között változatlanul tárgyalások folynak. A jelenleg a főváros fenntartása alatt álló Trafó és a Budapesti Operettszínház állami tulajdonba kerüléséről már 2011 júniusában született előterjesztés a főváros részéről. Meglátásunk szerint egy ilyen, a maga nemében egyedülálló, nemzetközileg is elismertségnek örvendő, több funkciós kortárs művészeti központként, a magyar struktúrában túlsúlyban lévő hagyományos repertoár rendszerrel szemben befogadó színházként, produkciós házként működő kulturális központnak a sorsa nem kerülheti el a kormányzat kultúrpolitikai horizontját.

[7] http://www.origo.hu/kultura/20120321-a-meltatlan-tamadasok-miatt-mondott-le-a-traforol-bozsik-yvette.html

A fent bemutatott konfliktusokhoz kapcsolódik a Századvég szakpolitikai közvéleménykutatásának eredménye. A megkérdezettek háromnegyede szerint a kulturális intézmények vezetőit inkább pályáztatás, mint személyi megbízás útján kívánatos kinevezni. Az intézményvezetők megbízás útján történő kinevezését mindössze a megkérdezettek hatoda tartotta kívánatosabbnak. Meglátásunk szerint a megmutatkozó konszenzus hátterében a politikai érdekek-értékek és az ezek alapján meghozott döntések elutasítottsága, valamint a szakmai szervezetek feltételezett objektivitásának, semlegességének és kizárólagos hozzáértésének mítosza állhat.

A kormány politikai preferenciáinak megnyilvánulását és a szakmai szervezetek kompetenciájának megsértését nem csak intézményvezetők kinevezésévekor, hanem állami díjak és kitüntetések adományozásakor is számon kérik a kulturális elit képviselői. Az írószervezetek felháborodását váltotta ki az idei József Attila-díjak odaítélése. Az írószervezetek javaslatai alapján az államtitkárság minden évben 13 művésznek adományozza a díjat. Nyolc írószervezet a díjak odaítélése kapcsán nyílt levélben fordult a minisztériumhoz, mivel megítélésük szerint a díjak odaítélése a kuratórium ajánlását felülírva, a nyilvánosság számára ellenőrizhetetlen mechanizmusok alapján zajlott, ezáltal sérült a szakma szuverenitása. A közel 10 év alatt kialakult gyakorlat szerint a 13 díjra az

írószervezetek 26 alkotó személyére javaslatot tesznek, melyek közül a tárca eleinte kiválasztotta a díjazottakat, később az írószervezetek által benyújtott listát, mint rangsort fogadta el. Idén az írószervezetek 13 személyre tettek javaslatot, közülük a kultúráért felelős államtitkár személyes döntése alapján 6 alkotó nevét hátrébb sorolta és másik 6 művészt emelt be a díjazottak közé. Az államtitkár megfogalmazása szerint a József Attila-díj értelme: megerősíteni a köztudatban a pályakezdésen túl levő, de már jelentősnek mondható alkotók helyét, elismertségét, elfogadottságát, legitimációs fedezetet biztosítani törekvéseik számára, így komoly felelősséget jelent.

Az Új Színház esete nem az egyetlen példa rá, hogy a kormányzat kultúrpolitikai vonatkozású döntései, gesztusai milyen könnyen válhatnak a demokratikus elkötelezettség mércéjévé az európai színtéren. Az idei Berlinálén bemutatott magyar filmet övező érdeklődés sem volt mentes politikai motívumoktól, sokaknak alkalmat adott a kormány demokratikus elkötelezettségének megkérdőjelezésére. A zsűri Fliegauf Bence Csak a szél című filmjét Ezüst Medve-díjjal tüntette ki a berlini filmfesztiválon. A film egy cigány család egy napját mutatja be a romagyilkosságok idején. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium a filmkészítők tudta nélkül szórólapokat osztott szét a film bemutatóját követően, a minisztérium közleménye szerint a Magyarországon elkövetett romagyilkosságok hátteréről kívántak információt nyújtani. A sajtóban megjelent helyszíni beszámolók szerint az akciót értetlenség övezte. A minisztérium Társadalmi Felzárkóztatásért Felelős Államtitkársága 5 millió forinttal támogatta a filmet, az akciót követően a következő nyilatkozattal reagált a tárca: "Megértjük azok csalódottságát, akik azt várták, hogy a Fliegauf-film kapcsán újra lerasszistázzák majd Magyarországot. […] gratulálunk a film alkotóinak és szereplőinek a rangos elismeréshez, mely azt is igazolta, hogy érdemes volt állami forrásból is támogatni". Meglátásunk szerint a minisztérium megmozdulása, bár kétségtelenül nem volt szerencsés a helyenként gyenge nyelvi minőségű szórólapok szétosztása, nem kiváltója, okozója, hanem egy lehetséges megnyilvánulási felülete volt a kormányzat felé irányuló kritikáknak, melyek más felületen is megjelentek volna a film kapcsán, a minisztérium reakcióitól függetlenül. [8]

[8] http://www.origo.hu/filmklub/blog/interju/exkluziv/20120402-toldi-katalin-interju-csak-a-szel-fliegauf-bence-ciganygyilkossagok-ugyanolyan.html

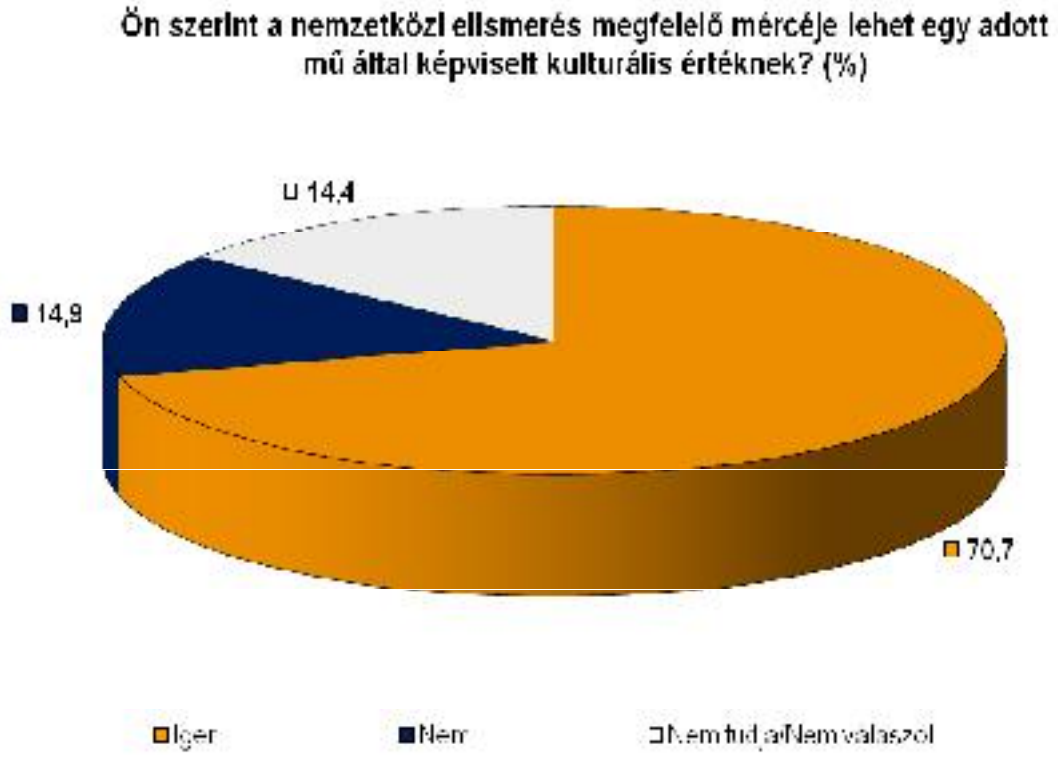

A Századvég kapcsolódó közvélemény-kutatási eredményeit áttekintve láthatjuk, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége szerint a nemzetközi elismerés megfelelő mércéje lehet egy adott mű által képviselt kulturális értéknek. A kérdésben megmutatkozó konszenzus rámutat a nemzetközi közvélemény ítéletének jelentőségére, a mindenkori kormányzat számára így folyamatosan mérlegelendő szempontot jelenthet a kultúrpolitikai döntések európai kontextusba ágyazottsága.

Kultúrpolitika, mint Budapest-politika és vidékpolitika

A fővárost illetve a vidéket érintő kultúrpolitikai döntéseket megfigyelve eltérő irányokat olvashatunk ki. A két területhez kapcsolódó eltérő megközelítést jól példázza a közgyűjtemények helyzete. Ahogy korábban is ismertettük, Budapest városfejlesztési koncepciójának meghatározó eleme a kulturális fejlesztési terv, a főváros kulturális gazdagságának kiaknázása, valamint a városfejlesztési koncepció részeként egy múzeumi negyed létrehozása. A nagyszabású projekt Budapest jövőjét jelentősen befolyásoló vízióval rendelkezik, valamint a kulturális fejlesztések terén is nagyívű, kormányzati ciklusokon átívelő idődimenzióval. Egy ilyen volumenű projekt megvalósítása a rendkívüli mértékű anyagi ráfordításon túl az aktuális politikai érdekeltségeken adott esetben felülemelkedni

képes megközelítést, és legfőként komoly elkötelezettséget követel meg a kormányzat részéről. A közgyűjteményi struktúrát áttekintve azzal szembesülhetünk, hogy az országos múzeumok, melyek a minisztérium fenntartása alatt állnak, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, a Skanzen kivételével egytől egyig Budapesten találhatóak. A költségvetési támogatás csökkenése ezeket az intézményeket is kedvezőtlenül érintette, a jelenleg működő struktúra fenntartásának szempontjait felülírni látszik a múzeumnegyed projektje, annak előkészítése. A vidéki közgyűjtemények helyzete sem mentes kérdésektől: egy részüket az egyes települések működtetik, másik részük pedig a kormány határozatának köszönhetően a napokban került a Megyei Intézményfenntartó Központok fenntartásából a megyeszékhelyekhez. Az intézményi hierarchia változásából és a fenntartóváltásból keletkező bizonytalanságon túl gyakorlatilag a megyei közgyűjteményi struktúra egészét financiális nehézségek terhelik. A monitoringban bemutatott intézkedésekből azt az általános tendenciát látjuk érvényesülni, hogy a kulturális ágazat egészét jelentős forráselvonás és ezzel összefüggésben az intézményi keretek egyszerűsítése jellemzi, miközben a kormányzat néhány területet, eseti projektet kiemel ebből a struktúrából, gyakran a saját hatáskörébe von és erőforrásait ezen projektek megvalósítására összpontosítja. Ezen tendencia következménye a főváros és a vidék közötti kulturális esélyegyenlőtlenség további növekedése, mivel a kormányzat által kijelölt prioritások szinte kizárólag Budapestre összpontosulnak. A leírt folyamatokkal ellentétes irányúnak látjuk az államtitkárság által támogatott törekvést, a nemzeti kulturális értékek digitalizációját. A kulturális GPS bemutatása és a Digitális Archívum állományának növelése egyaránt a kulturális értékekhez való minél szélesebb hozzáférést segíthetik elő. Az államtitkárság által prioritásként kezelt kulturális örökség digitalizációja ellenpontja lehet a kultúrpolitika évtizedes Budapestközpontúságának, a közművelődési intézményrendszer meggyengülésének, felülírhatja a főváros és vidék között kialakult kulturális távolságot, bekapcsolva a kultúrpolitika törekvései számára nehezebben elérhető területeket is a kulturális vérkeringésbe.

Nemzetközi kontextus

Bár a kultúrpolitika az Európai Unión belül hagyományosan tagállami hatáskörbe tartozik, a közelmúlt eseményei is rámutattak arra, hogy egy kormányzat kultúrpolitikai döntései hogyan kerülhetnek mégis az európai közvélemény figyelmének középpontjába. A magyar szellemi-kulturális, véleményformáló elit európai beágyazottsága, kiemelkedő művészi teljesítményének nemzetközi elismertsége révén nagyban hozzájárulhat az ország nemzetközi percepciójának alakulásához. A kulturális elit, mint egy lehetséges releváns

közvetítő közeg, az ország megítélésének (adott esetben politikai megítélésének) módosításában, finomhangolásában is szerepet vállalhat. Úgy látjuk azonban, hogy a magyar kulturális elit ezt a szerepet idegennek, sőt sok esetben morálisan elítélendőnek tekinti. Az ítélet alapjának a kultúra politikától való függetlenségének elvárása tekinthető. A kulturális elit részéről ugyanis újra és újra artikulálódik az igény a politika felé, hogy teljesítményét politikai szempontoktól mentesen, egyfajta objektívnek, semlegesnek tekintett mérce, a tiszta kulturális minőség mércéje alapján ítélje meg. Ezzel az igénnyel szemben két lehetséges ellenvetést szeretnénk jelezni. Egyfelől magát a kultúrát természetéből fakadóan értékhordozó felületnek tekintjük, véleményünk szerint a kulturális alkotás magában hordoz értékválasztásokat, preferenciákat, így kétségesnek látjuk a semleges kulturális minőség létét. Másrészt a kulturális elit úgy vár el a politikai szféra részéről valamiféle objektivitást, a terület autonómiájának tiszteletben tartását, hogy eközben folyamatosan megfogalmaz politikai ítéleteket és állásfoglalásokat. Kérdésesnek tartjuk, hogy a politika természetének tiszteletben tartása nélkül mennyiben várható el a kultúra természetének tiszteletben tartása. A kormányzat felé irányuló elvárás az önkorlátozás gyakorlására a kulturális elit felé megfogalmazva ugyanúgy érvényes elvárás lehet. Az önkorlátozás gyakorlatának hiánya mindkét fél részéről a nemzetközi kontextus figyelembevételével válik egészen nyilvánvalóvá. A kulturális elit részéről többek között az Új Színház körüli konfliktus alakulásában vállalt szerepe és megnyilvánulásai példázzák a jelenséget. A kulturális élet képviselői tartalmukban és formájukban egyaránt nyíltan politikai ítéleteket fogalmaztak meg egy szakmainak tekinthető kérdésben, egy színházigazgató kinevezése kapcsán. Tehették ezt azért, mert megnyilvánulásaikat kompetenciájuk, kizárólagos hozzáértésük folyamatosan legitimálta. Politikai állásfoglalásuk súlyát és jelentőségét a kulturális életben elért eredményeikre támaszkodva teremtették meg. Lehetséges a történéseknek egy olyan olvasatát adni az uralkodó értelmezésekkel szemben, miszerint az Új Színház ügyében nem csak a politika sértette meg a kultúra autonómiáját, hanem megnyilvánulásainak természete által a kulturális elit képviselői is határátlépést követtek el. Éppen olyan logika alapján működő határátlépést, melyet a politikai eliten minduntalan számon kérnek. A politikai elit részéről hasonló mechanizmusok megjelenésének tekinthető az állami kitüntetések adományozásának kérdése, vagy az egyes intézményvezetők kinevezése során gyakorolt gesztusok. Nem tartjuk szükségesnek további példák állítását és értelmezését, hiszen a kultúra autonómiáját megsértő politikai szféra narratívája mindannyiunk számára ismert. Nem állítjuk ugyanakkor, hogy a szereplők az említett helyzetekben nem viselkedtek legitim módon, hogy gesztusaik bármilyen módon kifogásolhatóak lennének saját szférájuk logikája felől, mindössze annyit állítunk, hogy az említett példákban a kölcsönösen elvárt önkorlátozó magatartás hiánya nem segítette a két terület zavartalan együttműködését.

A független művész pozíciójának visszásságait, a politika és a kultúra területe között létrejövő határátlépések jelentőségét a közvélemény is érzékelni látszik. A Századvég szakpolitikai

közvélemény-kutatásának vonatkozó eredményeit vizsgálva láthatjuk, hogy a művészek közéleti szerepvállalása a megkérdezettek túlnyomó többsége szerint befolyásolhatja a művészi teljesítmény megítélést. Kérdéses lehet ugyanakkor, hogy a közvélemény percepciójában mely megnyilvánulások jelennek meg közéleti szerepvállalásként. Feltételezhetjük, hogy a politikai érdekek által motivált, de szakmai érvekkel alátámasztott állásfoglalást, mely nem idegen az értelmiségi politizálás gyakorlatától, a közvélemény az adott szakterület tekintélyének megnyilvánulásaként fog értékelni.

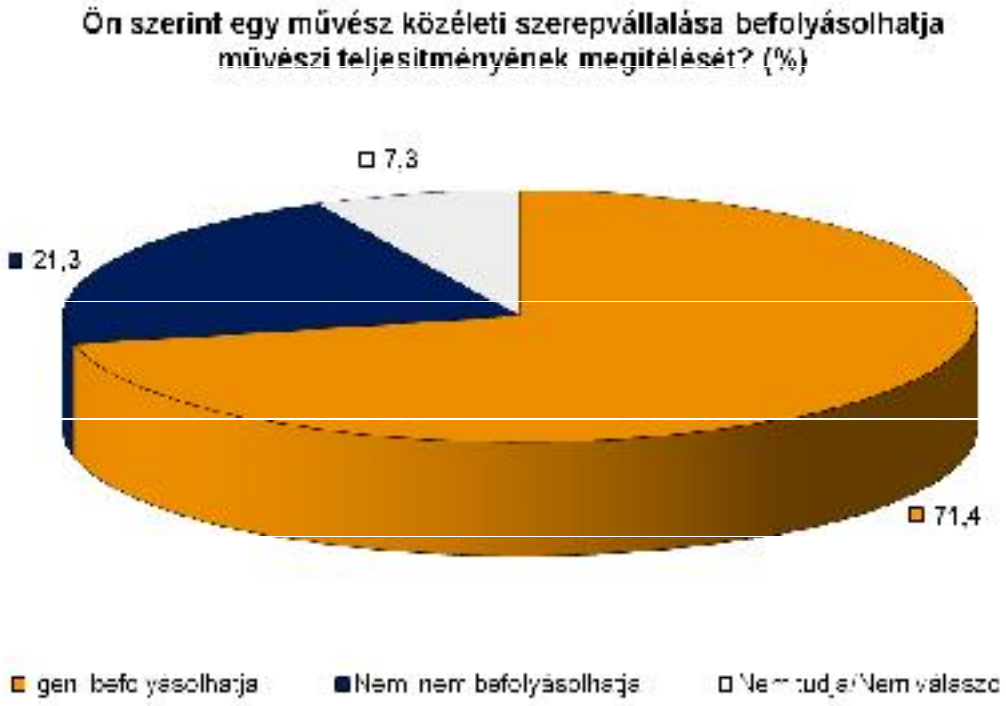

A kultúrpolitikai erőtér feltérképezése során vizsgáltuk a kultúra és a politika eltérő logikáját, kölcsönhatásukat, a területet működtető intézményi struktúra és finanszírozási viszonyok jellegzetességeit, ezeken a felületeken megnyilvánuló konfliktusokat, a kultúrpolitika viszonyát a fővároshoz és szerepét a nemzetközi kontextusban. Áttekintésünk során mindvégig a kormányzás logikáját igyekeztünk szem előtt tartani, értékelésünk most is ehhez a szemponthoz fog igazodni. A kormányzati stratégia által kijelölt egyik legfontosabb célnak az értékviták kulturális eliten belül tartása tekinthető. A kulturális elit, az értelmiség azonban úgy tűnik az értékviták és a kultúra területén érvényes logika kiterjesztésében, a kultúra nyelvének monopolizálása által saját legitimációjának megerősítésében érdekelt. Ahogy az

egyes konfliktusok leírása során is világossá vált, a politika felől elvárt önkorlátozó magatartás normáját a kulturális elit képviselői gyakran maguk is megsértik. A kormányzat lehetséges válasza a hasonló mechanizmusok alapján működő esetekben az értelmiségi politizálás viszszásságaira és a két területen működő logika eltéréseire való rámutatás. Nem tartjuk feltétlenül szükségesnek, hogy a kormányzat részt vegyen a kultúra nyelvének monopolizálására irányuló versenyben, hiszen az értelmiség nyelve nem egyezik meg az emberek nyelvével. Előnyös lehet azonban az értelmiség által kínált értelmezési keretek mellett, amennyiben azok nem egyeznek az események kormányzati interpretációjával, felmutatni és az emberek nyelvére fordítani egy másik lehetséges olvasatot. A monitoringban feltárt konfliktusoknál legtöbbször azzal találkozhattunk, hogy az uralkodó értelmezésekkel szemben a kormányzati logika felől nézve adható a problémára egy eltérő olvasat. Erre az eltérő olvasatra való rámutatás azonban az emberek nyelvén megszólaltatva lehet igazán sikeres, így válhat érvényes értelmezéssé.

Az intézményi struktúrát jellemző párhuzamosságok, átfedő hatáskörök és felelősségi területek szerkezeti kialakítása hatalompolitikai szempontok felől érthető, a terület működésére azonban nincs jótékony hatással. Az egyes szereplők közötti kompetenciaharcok egyes esetekben a nyilvánosság ingerküszöbét is elérik. A finanszírozási viszonyok esetében sorozatosan azzal szembesültünk, hogy az általunk alapvetően eszközkérdésnek tekintett finanszírozási kérdések célkérdésekké váltak. A kulturális élet számos területe jelenleg kizárólag elosztási kérdésként jelenik meg a kultúrpolitika erőtérben, az elosztási kérdések minden más szempontot felülírni látszanak. Ennek magyarázata a terület forráshiányos voltában keresendő, uralkodó szemléletként azonban az elérhető források mennyiségétől függetlennek tűnik. Bár a kultúrpolitika elosztási kérdésként kezelése, mint uralkodó szemlélet, megjelenik a kultúrpolitikai erőtérben, a konfliktusok megnyilvánulási felületeként sokkal inkább a személyi kérdések működnek. A finanszírozási kérdések vagy megmaradnak lokális jellegű konfliktusnak, vagy nem kerülnek felszínre egy adott konfliktus során.

A kormányzat döntéseit jellemző tendenciát a következőképpen írhatjuk le: a kultúrpolitika alapvetően nincs a kormányzati gondolkodás előterében, ugyanakkor néhány eseti projekt, jól körülhatárolható terület kiragadásával a kormányzati hierarchia legfelső szintjének akarata és prioritásai nyilvánulnak meg. Ezt példázhatja az is, hogy a jelenleg kinevezett tíz kormánybiztos közül, akik munkájukat a miniszterelnök felkérésére és az ő irányítása alatt végzik, négy kormánybiztos feladatköre a kultúrpolitikához kapcsolódik. Eközben a kormányzati struktúrában a kultúrpolitika kevésbé kapott kiemelt szerepet, a Nemzeti Erőforrás Minisztériumának irányítása alatt a Kultúráért Felelős Államtitkárság bizonyos esetekben korlátozott hatáskörrel bír: a finanszírozás területén a Nemzeti Kulturális Alap, a filmszakma területén a Magyar Nemzeti Filmalap, a kulturális diplomácia, marketing és kommunikáció területén pedig a Balassi Bálint Intézetet is háttérintézményei között tudó Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium. Karácsony Gergely 2011. november. 2-i

felszólalásában a következőképpen fogalmazott: „…azok a kulturális területek, amelyek olyan szerencsések, hogy nem a kulturális államtitkárság alá kerültek, hanem a kormányzati struktúrában valamelyik másik minisztérium területéhez kerültek, azokat nem érinti ilyen súlyos költségvetési megvonás. Ilyen például a film helyzete, ami szerencsére - legalábbis anyagi értelemben - rendeződni fog a következő évben, vagy például a külföldi magyar intézetek, amelyek nem a kulturális államtitkársághoz, hanem a Közigazgatási Minisztériumhoz tartoznak, szintén nem kell hogy elszenvedjenek ilyen óriási költségvetési megvonást. Ebből én csak arra tudok következtetni, hogy annál rosszabb a kultúrának, minél inkább kötődik [9]
a kulturális államtitkársághoz…" A képviselő meglátásai, bár egy ellenzéki felszólalás természetének megfelelőek, kétségtelenül a valóságra reflektálnak. Úgy látjuk ugyanakkor, hogy a kulturális tárca tevékenysége, melyet az államtitkár a Heti Válasznak adott interjújában a „gúzsba kötve táncolás" kifejezéssel írt le, jelentős eredményeket is felmutathat. Kiemelt fontosságúnak látjuk a kulturális örökség digitalizációjára irányuló törekvéseket, mely a meggyengülő közművelődési rendszert és a kormányzati projektek Budapest-központúságát ellensúlyozva csökkentheti a kialakult a kulturális esélyegyenlőtlenséget, és bekapcsolhatja a kulturális távolságban lévő vidéket az ország kulturális vérkeringésébe.

[9] http://fidelio.hu/klasszikus/interju/l_simon_laszlo_le_lehet_fedni_a_kulturalis_elet_teruleteit